

Mistr devíti řemesel

Karel PLICKA

(14.10.1894 - 6.5.1987)

Hudebník, sběratel lidových písní anebo fotograf a filmář? Cím vlastně byl Karel Plicka? Těžko říci. Jeho život byl v každé oblasti tak naplněn, že sama o sobě by vešla do dějin. Narodil se ve Vídni, kde jeho otec zakotvil s tovaryšským listem v ruce. A možná právě působení českého krajanického spolku ovlivňovalo jeho úctu k duchovnímu životu prostého lidu, pomáhalo dotvářet vědomí národní pospolitosti.

"První a největší z dojmů, který hluboko zasáhl do mého chlapeckého citového života, byl Alšův Slabikář. To byla krása, která se nedá vyslovit, ani napsat. Alšovo umění doslova opojilo moje dětství."

To bylo po návratu do Čech, přesněji do České Třebové (v roce 1900), kde se ještě jako školopovinný chlapec poprvé setkal s panem lékárníkem, fotografem - amatérem. Jelikož peníze nazbyt nebyly, sám si tehdy desetiletý sestrojil fotoaparát s formátem 6 x 9. Po měsíci se měl rozhodnout buď pro housle a konzervatoř anebo kresbu a uměleckou průmyslovku. Strýc rozhodl za něho - učitelství ústav v Hradci Králové. Přitom však tajně jezdil do Prahy studovat hudební teorii a hru na housle. Ani svou novou lásku nenechal stranou. Koupil si nový, na tehdejší dobu dokonalý fotoaparát. A právě v Hradci Králové se poprvé setkal se slovenskou lidovou hudbou a se Slovenskem vůbec. Tehdy v Čechách

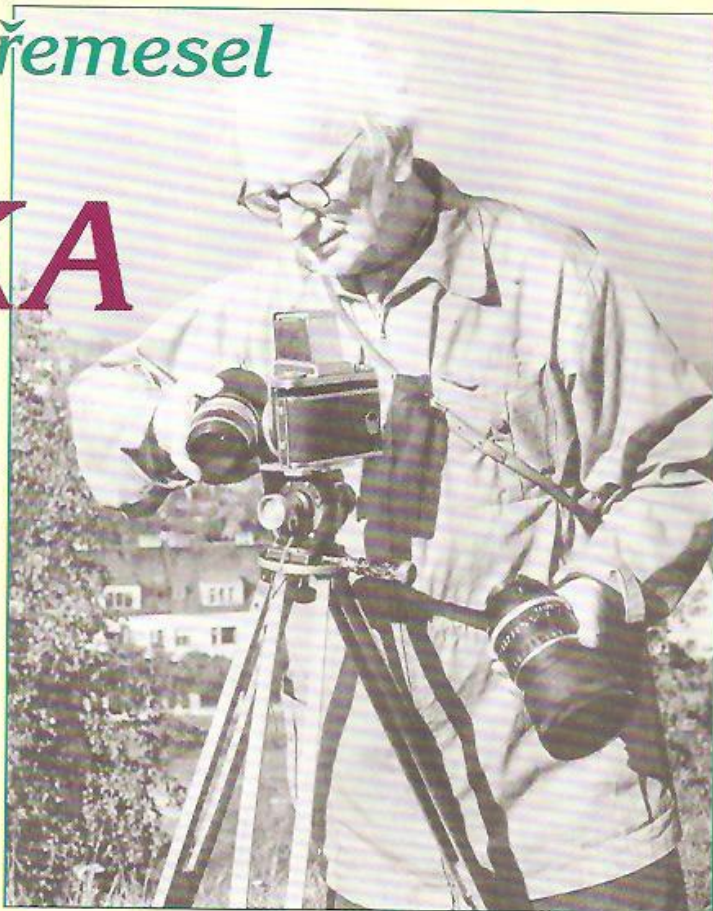
vystupovali slovenští divadelní ochotníci z Uherské Skalice.

"Byly to pro mne dojmy, které lze jen těžko opsat. Byl jsem jako omámený nejen kouzlem mluveného slova a hudby dosud neznámé, ale celým prostředím, úplně novým, plným krásy a podmanivosti."

Tehdy Karel Plicka vůbec netušil, že se mu Slovensko stane druhým domovem a slovenština druhým jazykem. Jeho sen navštívit Slovensko se splnil po vzniku společného státu Československa. V roce 1919 přišel do Píšťan s notovým papírem a fotoaparátem. Hudební vzdělání vytvořilo předpoklad pro neobyčejně přesné zdokumentování detailů lidových písní. Tyto sběratelské prvotiny ocenili i Leoš Janáček a Vítězslav Novák, kteří později doporučili Matici slovenské (její činnost byla obnovena v roce 1919) mladého dirigenta zpěváckého sboru České filharmonie pro splnění úlohy - zdokumentovat folklorní tradice. I když se původně chtěl za dirigentský pult vrátit za rok-dva, zůstal Karel Plicka na Slovensku patnáct let, od roku 1924 do 1939.

"Lidová píseň anebo melodie nejsou osamělý jev, souvisí s krajem, nositeli a celkovým tradičním obrazem života, ve kterém píseň vznikala a žila. Na mojih sběratelských cestách jsem nikdy neměl odloučit zapsanou píseň od živého prostředí a uložit ji jako vylišený květ do herbáře. Moje fotografie dopl-

(Pokračování na str. 15)

(Dokončení ze str. 2)

ňují zápisy písní a naopak. Nejsou dílem náhody ani reportáží, jsou stylizací života jako píseň, která je projevem lyrické podstaty člověka, jednou drsně, jindy něžně. Moje fotografie chce dát optický výraz světu a životu, který tvořil písně - proto zobrazuje tradiční motivy a mluví řečí lyriky."

Je jistě velká škoda, že počet vydávaných publikací slovenského folkloru většinou pro vydavatelské těžkosti je vzhledem k množství nasbíraných materiálů poměrně nízký. Bohatší je knižní soubor z českého a moravského folkloru, který vyvrcholil v dílo Český rok. Současně se sbíráním lidových písní vzniká ojedinělý fotografický dokument vesnického společenstva, plný umělecké emotivnosti, půvabné scenerie a harmonické architektury. V roce 1926 začíná Karel Plicka vedle fotografického aparátu používat i kameru. Na objednávku Matice slovenské a s finanční dotací prezidentské kanceláře vzniká film Za slovenským lidem, který se po premiéře v Praze

setkal s mimořádně příznivým ohlasem. Škoda, že se nezachoval. Z asi 2000 m zůstalo jenom torzo 370 m. Národopisná dokumentace byla i ústřední dramaturgickou myšlenkou druhého Plickova filmu o Slovensku "Po horách, po dolách", který získal Zlatou medaili na filmovém festivalu v Benátkách. Tyto první filmové snímky předurčily i zaměření dalšího filmu ze slovenského prostředí Země zpívá, na kterém se autorsky podíleli rovněž hudební skladatel František Škvor a experimentátor filmové skladby Alexander Hackenschmied. Předpremiéra byla v Turč. Sv. Martině přijata chladně, film byl příliš novátorský. Ale v Košicích ho navštívilo asi 14 tisíc diváků. Premiéra měla v Praze sice kladnou odezvu, ale film navštívilo jen necelých 12 tisíc diváků. Později v roce 1939 byl prolog s Prahou nahrazen záběry Bratislavy. Originální negativ tohoto filmu shořel při požáru filmových skladů ve Zlíně v roce 1944. Současné kopie byly vyhotoveny dublováním neúplného pozitivu, ve kterém chyběl jeden asi 600 m díl.

"Přiznám se, že když vidím někde na plakátě oznámení o promítání filmu Země zpívá, vždy si představím tu nekvalitní kopii a radši se obrátím a dívám se jinak. Tak dopadla moje Země zpívá."

Ale uprostřed třicátých let ještě nevěděl, jak jeho Země skončí a s plnou angažovaností spolupracoval na filmu Jánošík. V souvislosti s politickými událostmi odchází Karel Plicka v březnu 1939 ze Slovenska do Prahy. Objevil ji naplněnou historií, krásnou, monumentální. Z množství fotografického materiálu sestavil autor v roce 1940 knihu Praha ve fotografii. Během okupace natočil film Věčná píseň a Barokní Praha. Po skončení 2. světové války se vrátil na Slovensko, kde se stal předsedou Slovenské filmové společnosti. Ale už následující rok v Praze spolu s prof. A. M. Broušem a dr. ing. J. Boučkem založil Filmovou fakultu Akademie muzických umění a stal se prvním děkanem této fakulty.

Umělecká tvorba Karla Plicky je nevsledně rozsáhlá a širokospektrální, jeho jméno je součástí dějin jednotlivých uměleckých disciplín obou dnes samostatných republik České a Slovenské. A kdesi na začátku tak plodné umělecké cesty byly obrázky Mikoláše Alše.

ham
(Foto z knihy K. Plicka - básník obrazu)